

France Veber (1881–1975)

NOVA DISERTACIJA IZ FILOZOFIJE

Dr. phil. Pandžić P. Kruno: Problem istine u filozofiji Martina Heideggera (Doktorska disertacija), Ljubljana 1942-XXI, str. 84

Martina Heideggerja poznam še izza svojih dijaških let, ko sva skupno poslušala predavanja A. Meinonga na graški univerzi. Pozneje je prešel v Husserlovo strujo naše skupne (Brentanove) filozofske šole in je danes eden najbolj znanih, pa tudi najbolj osporavanih mlajših filozofov sodobne Nemčije. Stoti in stoti ga povečujejo kot poklicnega oznanjevalca nove »eksistencialne filozofije«, zopet stoti in stoti pa vidijo v vsem tem njegovem prizadevanju le kup besed, ki so stvarno brez haska za znanost in še manj za dejansko življenje. Tembolj sem postal pozoren ob disertaciji, ki jo je napisal svoječasni Heideggerjev slušatelj na friburški univerzi (Breisgau) g. dr. P. Kruno Pandžić.

123

G. dr. Pandžić je že prej študiral filozofijo v Švici, zaključil pa je svoje študije na naši univerzi, kjer se je skozi eno leto zelo intenzivno udeleževal v mojem filozofskem seminarju. Po taki poti sem imel priliko, da sem se še neposredneje seznanil s sedanjim Heideggerjevim delom, in on, dr. Pandžić, je mogel ugotoviti oni nadaljnji razvoj svoječasnne »Graške filozofske šole«, ki se je pod mojim vodstvom izvršil in se še vrši na naši univerzi. Zato je umevno, da označujejo tudi pričujočo disertacijo zlasti tri poteze: preveva jo materialno znanje neposrednega očividca, odlikuje jo nadaljnje še temeljito poznanje zlasti tudi nenemških, zapadnoevropskih filozofskih struj (študij v Švici) in ne manjka ji pečata šole, iz katere sem sam izšel. Ta pečat je viden zlasti ob Pandžićevi

---

odločni odklonitvi tistega dela vse Heideggerjeve miselnosti, ki hoče kar načelno vse »konkretno« izvajati iz »abstraktnega« ali vse »posamezno« iz »splošnega«. Sekundarno je to seveda mogoče in celo za vsako znanost neobhodno potrebno, toda primarno je to le znak že davno premaganega – starogrškega eleatizma.

Pisec si je zastavil vprašanje resnice v Heideggerjevi filozofski miselnosti. Že to dejstvo označuje g. dr. Pandžića kot resničnega problemskega misleca. Zakaj dosedaj še nimamo nobene Heideggerjeve obravnave same resnice, razen ob vprašanjih, ki se že sama po sebi ne morejo odločati, ako se ne bavimo tudi s »samo resnico« (n. pr. vprašanje biti in časa). G. dr. Pandžić pa po mojem mišljenju prepričevalno dokazuje, da je prav vprašanje resnice osnovno, toda, rekel bi, podzavestno gibalbo vsega Heideggerjevega filozofskega dela in prizadevanja.

Pandžičeve analize nam pomagajo, da nam postane očitna tudi prava notranja, nenapisana in tako zakulisna stran Heideggerjeve logike in da spoznamo po taki poti v Heideggerju še tisto, kar bi lahko imenovali tako imenovano »osebno enačbo« tega nemškega misleca. Heidegger hoče spoznati »reči« in hoče spoznati »človeka«: oboje pa se mu zliva v njegovo posebno pojmovanje »resnice«, kar daje obenem njegovemu pogledu na svet in življenje resnični filozofski značaj.

124

Po taki poti še naknadno tudi sam boljše razumevam ves Heideggerjev »apriorizem«, ki še danes ne ve, da ima tudi resnica, tudi najčistejša, to pa za nas, ljudi dostopna resnica, svojo primarno osnovo v izkustvu in samo v izkustvu. Vzamem le primer »števíla«, ki prav gotovo tako rekoč nič ne pomeni, dokler ga ne vzamemo kot število tega ali tega. Se pravi, vsa, pa še tako »idealna« načela brez izkustva ne postanejo le neresnična, temveč izgubijo sploh sleherni pomen in smisel (meaning-loose). Glavna teoretično znanstvena in življenjsko-praktična zasluga g. dr. Pandžića je pa po mojem prav v tem, da nam je to osnovno zavisnost vsega »a priori« od samega »a posteriori« pokazal in dokazal ob enem najizrazitejših sodobnih filozofov nasprotni smeri. Toda Pandžić kritik ima odprte oči tudi za vse pozitivno te smeri, in to še prav posebej na točkah, kjer je tak apriorizem res tudi na mestu in kjer morejo o samem »verbalizmu« govoriti le ljudje, ki stvari ne poznajo in ki bi konsekvntno npr. tudi vso matematiko morali smatrati le za kup neplodnih besed. Tu gre zlasti še za samo nastavitev vprašanja resnice, nadalje za že staro vprašanje osnovnega razmerja »resnice in bitnosti«, nadalje za načelno razmejitev »transcendence«

---

in »imanence«, pa tudi za vprašanje »nujnega« in »slučajnega«, »končnega« in »nekončnega« (finitum, indefinitum, infinitum), še prav posebej pa za specialno Heideggerjevo problematiko »resnice in časa« in končno morda še za najglobljo in po našem avtorju še posebej prikazano dihotomijo »resnice in neresnice«. Da, Pandžičeva referativna in kritična izvajanja o tej poslednji dihotomiji so mi še tudi z vida samega Heideggerjevega apriorizma in torej tako rekoč res »a priori« potrdila mojo aposteriorno osnovno tezo, da je samo človek sposoben obojega, da »spoznava« in da »se moti«.

Heidegger je eden najmlajših pa najuspešnejših učencev znane Husserlove filozofske šole. Kot tak je Heidegger hkrati eden sodobnih mejnikov tiste »nove filozofije« v Evropi in v svetu, ki sta ji položila osnovne temelje dva moža: Bernard Bolzano (1781–1848) in Franz Brentano (1888 do 1917). Prvega smemo imenovati obenem pravega očeta resnično nove, moderne logike (*Wissenschaftslehre*, 1837), drugega pa enako nove, moderne psihologije (*Psychologie vom empirischen Standpunkte*, 1874). Kot Meinongov učenec izhajam tudi sam iz te šole, ki je še danes ohranila prvotni duh Bernarda Bolzana in Franza Brentana: ta duh je tak, da zahteva od resničnega pristaša v prvem redu le njegovo lastno delo in njegovo lastno rast. To je šola, ki navaja v prvem redu k mišljenju in ne k samemu znanju, k neprestanemu raziskovanju in ne h kakemu nabiranju že dognanih reči. Zato ni čuda, da dobimo v okviru te šole vedno nove mislece, ki nimajo na videz nič več skupnega, ki jih pa vendar preveva ob globljem pogledu neka čudovita stvarna enotnost v problemski tematiki in tudi v sami obravnavi danih vprašanj. Pandžičeva obravnava Heideggerjeve filozofije je tudi s tega vidika zanimiva in važna. Naj mi bo dovoljeno, da pokažem to le na enem, osebnem primeru! Kdor pozna bliže vse glavne strani mojega filozofskega prizadevanja in dodobra prebere recimo tudi Pandžičevo obravnavo samega Heideggerja, bo kaj hitro ugotovil dvojje: videz, kakor da med Heideggerjem in menoj ni nič skupnega, hkrati pa neko stvarno istovetnost Heideggerjeve in moje problematike. Tako je Heideggerjeva borba proti samemu »vsebinskemu« pogledu na svet in življenje in njegovo ugotavljanje še globljih pa samih »zadevalnih diferenc« vsega in ničesar v vesoljstvu toliko kakor moja borba proti samemu »preočevalnemu« pogledu na svet in življenje in mojo ugotavljanje še globljih pa samih«. Kvečjemu bi lahko rekli, da je Heideggerjevo delo osnovano bolj »logično« moje pa »psihološko«. Zato zopet ni čuda, da izhaja, kakor dr. Pandžić dobro prikazuje, Heidegger končno iz »negativnosti« v »pozitivnost«, v tem ko ostaja meni slej ko prej le pozitivnost neobhodna osnova sudi vse negativnosti.

Disertacija je napisana v hrvaščini in je tako namenjena v prvi vrsti bralcem hrvaške narodnosti. Toda vredno je, da jo vzamejo v roke tudi tisti Slovenci, ki imajo zanimanje za resnično filozofsko delo in ki jim je do tega, da se še posebej seznanijo z enim najmlajših in najizrazitejših zastopnikov omenjene skupne Bolzanove in Brentanove šole, čije pomen sega že davno celo preko mej same filozofije v ožjem pomenu besede. Naj še omenim, da je ta šola, razen velikih filozofov nemške narodnosti (A. Meinong, E. Husserl, K. Stumpf, J. Rehmke, M. Scheler, N. Hartmann itd.), rodila tudi mislece kakor Kaz. Twardovskega, T. G. Masaryka, D. Mihalčeva, V. Bunussija, Br. Petronijevića itd.

V samem stilnem pogledu še pripominjam, da se mi marsikateri avtorjevi izrazi in stavki zde tudi v hrvaščini težki ali vsaj sila umetni. Toda vse to sem ugotovil na takih mestih, kjer velja isto za samega Heideggerja – v nemščini. Saj nemški kritiki sami trdijo, da bi morali Heideggerja najprej – »ponemčiti«. Tudi Kant je pisal v »nemogoči« nemščini in pred leti je izšla res klasično ponemčena izdaja njegove »Kritike«. Dobil sem pa vtis, da moramo poznati prvo izdajo, če hočemo, da nam posebej koristi še druga. Znanost in jezik sta dve različni zadevi!

126

(Vebrova recenzija je bila objavljena v *Slovincu* leta 1943, prim. tudi mojo razpravo o razvoju fenomenologije na Slovenskem »Od zadevanja stvarnosti do dopuščanja biti«, v: *Diagrami bivanja*, Ljubljana 1988, str. 77–90; op. D. Komel)
